

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10-05.01/242.00.1/ Б/ОК26-2023
----------------------------	---	--

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою факультету
бізнесу та сфери обслуговування

30 серпня 2023 р.,

протокол № 05

Голова Вченої ради

Галина ТАРАСЮК

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИЗМУ»

для студентів освітнього ступеня «бакалавр»
спеціальності 242 «Туризм і рекреація»
освітньо-професійна програма «Туризм і рекреація»
факультет бізнесу та сфери обслуговування
кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

Схвалено на засіданні кафедри
туризму та готельно-ресторанної
справи

28 серпня 2023 р., протокол №07

Т.в.о. завідувача кафедри

Галина ТАРАСЮК

Гарант освітньо-професійної
програми

Марина КРУГЛЯК

Розробник: асистент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи
Діна ЯРМОЛЮК

Житомир
2023-2024 н.р.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
-------------------------	---	--

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 10,0	Галузь знань: 24 «Сфера обслуговування»	Нормативна	
Модулів – 3	Спеціальність: 242 «Туризм і рекреація»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 6		1-й, 2-й	–
Загальна кількість годин - 300		Семестр	
		2-й, 3-й, 4-й	–
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 год. (2 семестр); 3 год. (3 семестр); 4 год. (4 семестр) самостійної роботи студента – 3,5 год. (2 семестр); 6 год. (3 семестр); 2 год. (4 семестр)	Освітній ступінь: «бакалавр»	Лекції	
		80 год.	–
		Практичні, семінарські	
		96 год.	–
		Лабораторні	
		- год.	–
		Самостійна робота	
		124 год.	–
Індивідуальні завдання:			
____ год.			
Вид контролю: Залік, екзамен			

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 59 % аудиторних занять, 41 % самостійної та індивідуальної роботи.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
-------------------------	---	--

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Організація туризму» є сформування у майбутнього фахівця в сфері туризму глибоких знань про функціонування міжнародної та національної туристичної політики та отримання практичних навичок щодо створення й організації діяльності туристичного підприємства; формування практичних навичок щодо забезпечення програми туристських подорожей; нарощування географії подорожей турфірмою; технології та організації туристських подорожей; організації транспортних перевезень; методологічних засад програмного обслуговування; правил виконання туристських формальностей, забезпечення безпеки туристських подорожей, виконання претензійної роботи; формування теоретичних, професійних знань і практичних навичок самостійної організації, планування та здійснення екскурсійної діяльності; опанування теоретичними, професійними знаннями та практичними навичками щодо організації анімаційних послуг в туризмі.

Завданнями навчальної дисципліни є:

- сформувати бачення системи організації туризму як сукупності взаємозалежних і взаємодоповнюючих елементів;
- визначити місце і роль туризму в національній та світовій економіці;
- ознайомити майбутніх фахівців з вітчизняними та міжнародними нормативно-правовими актами, що регламентують діяльність на туристичному ринку;
- ознайомити студентів з державними стандартами в галузі туризму;
- сформувати в студентів уміння аналізувати вплив законодавчого забезпечення на ефективність туристичної діяльності;
- сформулювати зміст основних термінів у сфері туризму;
- узагальнити принципи та завдання діяльності міжнародних туристичних організацій;
- розглянути історичні передумови виникнення та розвитку туристичної системи України та світу;
- вивчити порядок ліцензування туристичної діяльності та сертифікації туристичних послуг, тощо.
- оволодіти практичними навичками щодо принципів створення та виконання програм перебування туристів; умов виконання туристських формальностей (паспортно-візових, митних, валютних та медико-санітарних);
- здобути практичні навички формування асортименту туристського продукту (турів), етапів планування туристських подорожей, програмного їх забезпечення;
- оволодіти знаннями щодо сучасного стану ринку перевезень туристів на авіатранспорті, класів перельоту, системи тарифікації та пільг на послуги, технології обслуговування туристів і організації чартерних рейсів;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
-------------------------	---	--

- набути професійні знання та навички щодо технології організації туристських подорожей; страхування в туризмі; оформлення різних видів туристських документів; вивчення прав і обов'язків туристів, умов виконання претензійної роботи в туризмі; параметрів створення турпродукту підприємства, форм активізації туристів, умов бронювання туристського обслуговування; організації обліку і контролю надання послуг, оформлення туристської звітності; визначення та забезпечення безпеки туристських подорожей;
- отримати знання і вміння щодо принципів формування програм перебування туристів, включення різновидів програмних заходів відповідно до мети подорожі, запитів споживачів, сезонності, атрактивності маршруту, тощо;
- оволодіти навичками організації обслуговування клієнтів туристичного підприємства, методами обслуговування, професійними стандартами якісного обслуговування; організації туристського обслуговування (контроль, облік, розрахунки); організації різних видів подорожей, концепції обслуговування, різних типів туристів;
- набути теоретичні знання та практичні навички щодо організації анімаційної діяльності та надання екскурсійних послуг, тощо.

Предметом вивчення дисципліни є загальні закономірності, принципи формування, функціонування та розвитку системи управління організацією туризму.

Системний підхід до викладання курсу «Організація туризму» уможливить формування належних знань та вмінь:

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- технологію та організацію туристських подорожей;
- страхування в туризмі;
- оформлення різних видів туристських документів;
- визначення прав і обов'язків туристів, умов виконання претензійної роботи в туризмі;
- параметри створення турпродукту підприємства, форм активізації туристів, умов бронювання туристського обслуговування;
- організацію обліку і контролю надання послуг, оформлення туристської звітності;
- визначення та забезпечення безпеки туристських подорожей;
- теоретичні аспекти організації анімаційної діяльності;
- методику підготовки екскурсії та техніку її проведення.

вміти:

- застосовувати правила та моделі формування програм туристського обслуговування;
- застосовувати нові форми та методи обслуговування в туризмі;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
-------------------------	---	--

– розробляти та обслуговувати правила та порядок оформлення туристських документів, виконання всіх видів туристських формальностей.

Зміст навчальної дисципліни направлений на формування наступних загальних та фахових **компетентностей**, визначених стандартом вищої освіти зі спеціальності 242 «Туризм і рекреація»:

ЗК02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК03. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК09. Вміння виявляти, ставити і вирішувати проблеми.

ЗК12. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК14. Здатність працювати в команді та автономно.

ФК08. Розуміння принципів, процесів і технологій організації роботи суб'єкта туристичної індустрії та її підсистем.

ФК09. Здатність забезпечувати безпеку туристів у звичайних та складних форс-мажорних обставинах.

ФК03. Здатність аналізувати рекреаційно-туристичний потенціал територій.

ФК05. Розуміння сучасних тенденцій і регіональних пріоритетів розвитку туризму в цілому та окремих його форм і видів.

ФК06. Розуміння процесів організації туристичних подорожей і комплексного туристичного обслуговування (готельного, ресторанного, транспортного, екскурсійного, рекреаційного).

ФК16. Здатність працювати з документацією та здійснювати розрахункові операції суб'єктом туристичного бізнесу.

ФК 18. Здатність створювати, характеризувати та реалізовувати екскурсійний продукт, враховуючи культурні, історичні та екологічні особливості регіонів.

Отримані знання з навчальної дисципліни стануть складовими наступних **програмних результатів** навчання за спеціальністю 242 «Туризм і рекреація»:

РН03. Знати і розуміти основні форми і види туризму, їх поділ.

РН04. Пояснювати особливості організації рекреаційно-туристичного простору.

РН05. Аналізувати рекреаційно-туристичний потенціал території.

РН07. Розробляти, просувати та реалізовувати туристичний продукт.

РН 24. Професійно здійснювати екскурсійну діяльність взаємодіючи з різними групами туристів.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
-------------------------	---	--

3. Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1. ОСНОВИ ТУРИЗМОЗНАВСТВА

Змістовний модуль 1. Основи туризмознавства

Тема 1. Функції туризму, умови та фактори його розвитку

Туризм як сфера господарської діяльності. Значення сфери послуг та її складової частини – туризму в структурі народного господарства. Роль та місце туризму в сучасному суспільстві. Соціально-економічні проблеми розвитку туризму в суспільстві. Туристична економіка.

Основні поняття та визначення в туризмі: туризм, ринок туристичних послуг, туристична індустрія. Суб'єкти та об'єкти ринку туристичних послуг. Поняття туристичної послуги, її соціально-економічна характеристика. Туристичні ресурси: природні, історико-культурні та інфраструктурні.

Функції туризму в суспільстві: оздоровча (рекреаційна), виховна, політична, економічна, екологічна, соціальна та інші.

Умови розвитку туризму: природно-географічні, історико-політичні, соціально-економічні, демографічні. Зовнішні та внутрішні умови та фактори розвитку туризму. Фактори залучення (що спонукають до подорожі) та фактори розподілу і диференціації попиту (що впливають на вибір місця подорожі).

Туристичний продукт та його складові. Специфічні особливості туристичного продукту як товару.

Тема 2. Організація ринку туристичних послуг

Соціально-економічне значення сфери послуг. Міжнародна система послуг. Способи постачання послуг. Специфіка виробництва і постачання послуг.

Сегментація ринку туристичних послуг. Види туристичних послуг та їх функціональна класифікація. Організація послуг комунікацій, організація послуг розміщення, організація послуг харчування, організація рекреаційних послуг. Просторова структура триступеневої організації послуг.

Споживачі й виробники туристичних послуг. Туристичне посередництво. Туристичний консорціум та корпорація.

Мотивація та потреби споживачів (туристів). Попит на туристичні послуги та специфіка його формування. Мотивація подорожей. Попит на міжнародному туристичному ринку. Споживчі вимоги до якості турпослуг.

Тема 3. Класифікації в туризмі

Класифікація туризму за різними класифікаційними ознаками: за напрямом туристичних потоків, за метою подорожі, за способом організації, за фінансуванням, за способом пересування, за формою організації подорожі, за класом обслуговування, за демографічним та соціальним складом учасників

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
-------------------------	---	--

подорожі.

Класифікація туризму за формами групові та індивідуальні подорожі.

Класифікація маршрутів та турів за територіальною ознакою, за вибором засобів пересування, за сезонністю, за тривалістю, за змістом програм, за складом учасників подорожі, за формою організації подорожі, за побудовою траси маршруту.

Класифікація туристичного обслуговування.

Класифікація туристичних підприємств. Види підприємств туроператорів та турагентів.

Види туристів та ознаки їх класифікації.

Тема 4. Міжнародні, регіональні та національні показники розвитку туризму

Статистика туризму: методологія розрахунків та показник розвитку міжнародного туризму. Основні показники, які включені в статистику туризму.

Проблеми обліку туристичних витрат та розрахунок мульти-плікативного ефекту туризму.

Поняття туристичних потоків. Методичні підходи до визначення туристичних потоків. В'їзні та виїзні туристичні потоки. Туристичне сальдо країни. Інші показники, які включені в статистику туризму.

Змістовний модуль 2. Формування туристичної політики України

Тема 5. Історичні передумови виникнення та розвитку туристичної системи України

Питання періодизації історії світового туризму та історичні передумови його виникнення. Подорожі в Стародавньому світі та Середньовічній Європі. Соціально-економічні передумови сучасного етапу розвитку туризму. Перші організовані туристичні подорожі в світі. Історія виникнення туристично-екскурсійної справи.

Початок туристичної справи в Росії та в Україні. Розвиток туризму в СРСР у 20-60-ті роки ХХ сторіччя. Загальна характеристика стану туристичної індустрії СРСР у 70-80-ті роки: БММТ «Супутник», ВАТ «Інтурист» та Всесоюзної центральної Ради по туризму та екскурсіям.

Характеристика розвитку туризму в світі на сучасному етапі. Транснаціоналізація готельно-туристичного бізнесу.

Міжнародні туристичні організації та їх роль в проведенні світової (регіональної) туристичної політики. Показники стану та перспективи розвитку туризму в світі, їх динаміка. Міжнародне співробітництво в галузі туризму.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
-------------------------	---	--

Тема 6. Світова туристична політика та роль Світової організації туризму (UN Tourism) у її формуванні

Туристична політика: визначення та класифікація.

Світова туристична політика та роль міжнародних організацій в її формуванні, регулюванні.

Всесвітня туристична організація (UN Tourism): структура, роль та значення у формуванні міжнародних туристичних обмінів. Комітети та комісії UN Tourism: їх функції, завдання.

Туристичні прибуття та їх структура. Формування туристичного балансу країни. Країни активного та пасивного туризму.

Формування міжнародних контрактів та міжнаціональної туристичної політики. Міжнародні організації: загальні, спеціальні, регіональні та інші.

Інтеграційні та глобалізаційні процеси в туризмі. Міжнародна інтеграція в туризмі. Формування та роль транснаціональних корпорацій у сфері туризму.

Тема 7. Державне регулювання туристичної діяльності

Організаційно-правовий механізм регулювання туристичної діяльності. Туристичне законодавство. Закон України «Про туризм»: аналіз змісту розділів.

Соціальний механізм регулювання. Соціальне значення туризму. Соціальні пільги та туризм. Досвід міжнародних країн у формуванні туристичних пакетів та програм для різних соціальних груп.

Економічний механізм регулювання. Економічне значення туризму та його внесок в державний, місцевий бюджет. Податкові державні та місцеві пільги щодо розбудови туристичної інфраструктури.

Екологічний механізм регулювання. Екологічний туризм та геологістика природних ресурсів країни.

Транскордонне співробітництво та стимулювання міжнародних обмінів в прикордонних зонах (коридорах).

Тема 8. Порядок ліцензування туристичної діяльності та сертифікація туристичних послуг

Ліцензування в туризмі. Види туристичної діяльності, що підлягають ліцензуванню. Ліцензійні умови та правила їх виконання. Вимоги до матеріально-технічної бази, кадрового складу та інші умови забезпечення ліцензійних умов.

Сертифікація та стандартизація сфери складових індустрії туризму (за видами туристичних підприємств. За складовими туристичної сфери).

Порядок надання туристичних послуг. Регіональні та місцеві правила та інструкції.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
-------------------------	---	--

Порядок проведення екскурсійної діяльності. Порядок надання дозволів на туристичний супровід. Кваліфікаційні вимоги до екскурсоловів.
Ліцензування та сертифікація транспортних перевезень. Правила ліцензування автотранспортних перевезень, сертифікації маршрутів.
Сертифікація закладів готельного господарства та ресторанного бізнесу.
Державні стандарти та правила сертифікації засобів готельного господарства.

МОДУЛЬ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНИХ ПОДОРОЖЕЙ

Змістовний модуль 3. Умови та принципи діяльності туристичних підприємств на ринку України

Тема 1. Умови створення та функціонування туристичного підприємства

Законодавчі та нормативні умови провадження господарської діяльності з організації іноземного, внутрішнього, зарубіжного туризму, екскурсійної діяльності.

Етапи створення туристичного підприємства та запровадження підприємницької діяльності з надання туристичних послуг.

Особливості функціонування туристичних підприємств в Україні різних форм власності та організаційно-правових форм господарювання. Основні умови започаткування та роботи туристичної фірми.

Туроперейтинг. Агентський бізнес та формування агентської мережі. Агентський бізнес в туризмі. Види та форми агентської роботи.

Організація агентського бізнесу з продажу квитків на авіа-, залізничні та автотранспортні перевезення.

Тема 2. Реєстрація фізичної особи-підприємця (турагентства)

Господарський кодекс України. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань».

Перелік документів для реєстрації ФОП. Особливості електронної реєстрації. Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань.

Спрощена система оподаткування.

Припинення діяльності ФОП.

Тема 3. Реєстрація юридичної особи (туроператора/турагентства)

Перелік документів для проведення державної реєстрації юридичної особи. Реєстраційна картка. Рішення засновників або уповноваженого ними органу про створення юридичної особи. Статут.

Облік в органах статистики, державної фіскальної служби, Пенсійного фонду України.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
-------------------------	---	--

Спрощена та загальна системи оподаткування.

Банкрутство. Санація. Припинення діяльності юридичної особи.

Тема 4. Обґрунтування організаційної структури управління туристського підприємства

Поняття та складові організаційної діяльності. Повноваження, обов'язки, відповідальність. Процес делегування повноважень і відповідальності. Типи повноважень: лінійні, функціональні.

Сутність організаційної структури управління та їх роль в досягненні мети. Елементи структури. Види організаційних структур управління. Лінійні та функціональні організаційні структури управління. Комбіновані організаційні структури управління. Принципи побудови організаційних структур управління. Фактори, які впливають на формування організаційної структури.

Організаційна структура управління туроператора, турагента та екскурсійного бюро.

Тема 5. Вимоги до офісу й персоналу туристського підприємства

Обладнання, оформлення та вимоги до наявності інформації усередині офісу турфірми.

Кваліфікаційні вимоги до кадрового складу працівників туроператора і турагента. Організація роботи front-, back офісів та call – центру туроператорів.

Змістовний модуль 4. Технологія створення туристичного продукту та формування його асортименту

Тема 6. Сутність та класифікація турів

Сутність та складові туристичного продукту. Сутність поняття «тур», «турпакет». Додаткові туристично-екскурсійні послуги. Специфічні та неспецифічні туристичні товари.

Класифікація турів. Пекидж-тур. Інклюзив-тур.

Виробництво, просування, реалізація туристичних продуктів.

Вибір географії подорожей туристичним підприємством (фірмою).

Характеристика асортименту послуг туристичної фірми. Планування туристичних подорожей. Технологічний процес підготовки, реалізації та проведення туру.

Активізація туристів та засоби залучення туристів. Культура обслуговування та основні правила прийому клієнтів.

Організація туристичного обслуговування різних типів споживачів. Особливості формування психологічного комфорту при здійсненні групових подорожей. Завдання та обов'язки керівника туристичної групи.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
-------------------------	---	--

Тема 7. Методика розробки туру

Етапи розробка туру: вибір пунктів маршруту, ієрархізація цих пунктів, вибір пунктів початку та закінчення маршруту, розробка схеми маршруту та його оптимізація. Розробка схеми маршруту та його програмне забезпечення. Пошук партнерів та укладених з ними угод. Розрахунок вартості туру. Лінійний, кільцевий, радіальний схеми маршруту. Оптимізація маршруту. Розробка програми туру. Екскурсійна програма. Клас обслуговування.

Тема 8. Організаційно-технічні заходи із забезпечення туру

Клас обслуговування: VIP, люкс-апартамент, люкс, перший клас, туристичний клас, шкільний, кемпінг. Відповідність складових туру туристичному класу.

Основні види туристичних документів. Види договорів в туризмі та порядок їх оформлення. Договір на туристичне обслуговування.

Ваучер як основний туристичний документ. Правила оформлення туристичних ваучерів. Порядок заповнення та використання бланку туристичного ваучеру.

Інформаційні, облікові, розрахункові та звітні туристичні документи.

Оформлення документів туристичної групи (групи на виїзд за кордон, групи, що подорожує в межах України, дитячої туристичної групи).

Порядок і послідовність оформлення документів індивідуальних туристів.

Тема 9. Види та порядок розробки договорів у туризмі

Види договорів, що укладаються між туроператорами і турагентами: договір доручення; договір комісії; агентський договір; договір франчайзингу; договір про партнерство. Основні розділи договорів між туроператорами та турагентами. Розподіл відповідальності туроператорів і турагентів. Прямий продаж окремих послуг в туризмі.

Договірні відносини між турпідприємством та підприємствами з розміщення туристів: договір про тверду закупівлю місць з повною оплатою; договір про квоту місць з гарантією заповнення 30-80%; договір про квоту місць без гарантії заповнення; договір про поточне бронювання. Особливості оформлення заявок на бронювання, підтвердження замовлених готельних послуг, анулювання бронювання тощо. Відповідальність сторін.

Особливості укладання та зміст договорів на організацію додаткового харчування за межами засобів розміщення (між туроператорами та підприємствами ресторанного господарства).

Договір на оренду транспортного засобу з екіпажем. Основні відомості, які повинні бути відображені в контракт-договорі чартеру.

Тема 10. Розрахунок вартості туру

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
-------------------------	---	--

Кон'юнктура ринку туристичних послуг. Маркетингова політика. Збутова політика. Цінова політика туристичного підприємства. Життєвий цикл турпродукту.

Маркетинговий та витратний підхід до ціноутворення.

Собівартість. Прямі та накладні витрати. Розподіл накладних витрат.

Прибуток. Прибутковість. Норма прибутку.

Бонусні та комісійні програми туроператорів. Турфірми-консолідатори

Поняття «комісійної винагороди». Загальні тенденції визначення та нарахування комісійної винагороди залежно від типу туроператора. Поняття «ціни нетто» та «ціни брутто». Бонусні програми туроператорів.

Схема роботи турфірм-консолідаторів.

Тема 11. Схеми доставки турпродукту до споживача

Схема каналу розподілу турпродукту. Рівень каналу. Звичайні, вертикальні та горизонтальні канали розподілу.

Корпоративна вертикальна схема. Франчайзинг.

Реклама: сутність та види. Стимулювання збуту. Зв'язки з громадськістю.

Інтернет-сайт. Використання соціальних мереж для просування турів.

Інноваційні збутові технології.

Змістовний модуль 5. Технологія організації та умови здійснення туристичних подорожей

Тема 12. Організація транспортного обслуговування туристів

Загальні принципи організації транспортного обслуговування туристів.

Система транспортного забезпечення в туризмі та класифікація транспортних засобів. Ознаки класифікації видів та форм транспортних перевезень. Види транспортних подорожей та їх характеристика.

Перелік нормативно-законодавчих актів, що регулюють міжнародні транспортні перевезення. Перевізні документи та правила їх оформлення.

Основні вимоги щодо поведінки пасажирів (туристів) при транспортуванні різними видами транспортних засобів.

Особливості розробки транспортних маршрутів.

Сучасний стан ринку авіап перевезень. Нормативно-законодавчі основи міжнародних та внутрішніх перевезень на авіатранспорті. Умови організування чартерних перевезень. Авіа-чартер. Класи авіаперельотів. Система тарифів та пільг на авіатранспорті. Особливості перевезення багажу туристів.

Стан розвитку залізничних сполучень. Нормативно-законодавча основа міжнародних та внутрішніх перевезень на залізничному транспорті. Технологія перевезення та обслуговування туристів на залізничному транспорті. Організація спеціальних залізничних турів.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
-------------------------	---	--

Особливості обслуговування водним транспортом та формування круїзних територій. Особливості лінійних та каботажних маршрутів.

Типи та класи суден. Характеристика основних круїзних територій світу. Ресурсний потенціал України щодо організації круїзних подорожей. Ринок туристських послуг морських (річкових) круїзів України. Організація круїзних туристських маршрутів та їх специфіка.

Види автотранспортних перевезень. Розробка туристського автотранспортного маршруту. Визначення економічної ефективності рейсів та складання графіків руху. Диспетчерське регулювання автотранспортних пасажирських перевезень. Розрахунок вартості проїзду.

Тема 13. Паспортно-візові та інші туристичні формальності

Види туристських формальностей та умови їх виконання. Поняття та основні види туристських формальностей.

Міжнародні форуми та конгреси з питань туристських формальностей.

Світова та національна нормативно-законодавча база виконання туристських формальностей. Перелік основних нормативних документів, які забезпечують спрощення туристських формальностей та встановлення візового режиму в ряді країн світу.

Паспорти та їх види. Правила оформлення паспортів громадянам України для виїзду за кордон.

Класифікація віз та встановлення візового (безвізового) режиму в'їзду до країни. Правила в'їзду-виїзду та транзитного проїзду через територію України та іноземних держав. Оформлення в'їзних віз. Шенгенська угода та шенгенська віза: правила оформлення документів туристів. Ступені захисту марки візи від підробки. Основні реквізити туристських віз.

Правила акредитації турфірми в консульській установі посольства іноземної країни.

Правила та порядок оформлення української візи іноземним громадянам.

Міжнародна туристська візова політика України. Туристська віза та правила її оформлення в посольствах різних держав.

Митні, валютні та медико-санітарні туристські формальності.

Тема 14. Страхування в туризмі

Види страхування в туризмі. Обов'язкові види страхування.

Правила і порядок страхування туристів та їх майна та порядок виплати страхових сум. Порядок відшкодування страхових сум на медичне лікування. Дії застрахованого в разі настання страхового випадку.

Порядок надання медичної допомоги іноземним туристам на території України. Порядок надання медичної допомоги українським туристам на території іноземних держав. Вимоги щодо приготування їжі та споживання питної води в закордонних країнах. Місцеві туристські формальності та

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
-------------------------	---	--

збори.

Тема 15. Претензійна робота в туризмі

Основні права та обов'язки туристів. Порядок відшкодування втрат в разі невиконання або неякісного виконання туристського обслуговування. «Договірна» та «не договірна» шкода. Порядок компенсації втрат.

Використання Франкфуртської таблиці для розрахунку суми відшкодування моральної та матеріальної шкоди заподіяної туристам з вини туроператора. Досвід інших країн щодо компенсації фізичної, матеріальної та (чи) моральної шкоди.

Тема 16. Безпека туристичних подорожей

Нормативно-правові акти щодо забезпечення безпеки туристських подорожей. «Фактори ризику» в туризмі та основні заходи щодо нівелювання їх наслідків.

Правила та норми, що регулюють питання безпеки туристських подорожей в Україні. Перелік нормативно-правових актів, що забезпечують безпеку туристських подорожей (міжнародних і українських).

Правила поведінки на транспорті. Основні умови забезпечення безпеки на транспорті.

Правила поведінки туристів в разі виникнення травмонебезпеки, шкідливого впливу довкілля, пожежонебезпеки, випромінювання, підвищеної запиленості і загазованості повітря, впливу хімічних факторів тощо.

Правила поведінки туристів в разі специфічних факторів ризику (природні та техногенні катастрофи, поганий стан об'єктів матеріально-технічного забезпечення, недостатня підготовка інструкторського персоналу, недостатня підготовка самих туристів, брак інформації тощо).

Обов'язки туристів щодо дотримання правил поведінки в країні (місці) перебування та формування сприятливого психологічного клімату в групі. Обов'язки рецептивної турфірми щодо надання допомоги в разі настання форс-мажорних обставин. Основні положення міжнародних документів з питань безпеки турподорожей.

Змістовний модуль 6. Організація анімаційної діяльності та екскурсійних послуг

Тема 1. Основи організації анімаційних послуг

Поняття дозвілля. Місце дозвілля в структурі бюджету часу людини. Ознаки дозвілля. Мета дозвілля. Характеристика процесу розваг. Фактори, що впливають на вибір розваг.

Класифікація підприємств індустрії дозвілля та розваг: вітчизняний та закордонний досвід.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
-------------------------	---	--

Передумови виникнення анімації в туризмі. Типологія анімації в туризмі: туристична анімація, рекреаційна анімація.

Функції туристичної анімації: адаптаційна, стабілізуюча, оздоровча, інформаційна, удосконалюючи, рекламна.

Модель фахівця туранімації. Закордонний досвід підготовки фахівців з анімаційної діяльності. Вимоги до аніматорів.

Тема 2. Організація анімаційних послуг в готелях і туристичних комплексах

Характеристика підрозділів, що надають анімаційні послуги. Фактори, що впливають на кількість та склад закладів дозвілля в готелях і туристичних комплексах. Склад анімаційної команди готелів та туристичних комплексів.

Класифікація туристів. Психодіагностика туристів. Особливості роботи з туристами різних категорій. Форми роботи з різними віковими групами відпочиваючих. Класифікація туристів за ставленням до проведення дозвілля. Національні особливості туристів та врахування їх при складанні анімаційних програм. Анімаційні програми для сімейного дозвілля.

Матеріальна база анімації: перший, другий, третій рівні. Готельні анімаційні послуги та програми. Вимоги до побудови анімаційних програм. Напрями і програми туристичної анімації. Етапи формування анімаційних програм. Сценарій анімаційної програми: поняття, різновиди. Монтажний лист. Сценарний план. Сюжетний хід. Композиційна побудова анімаційної програми. Мізансцена анімаційної програми.

Тема 3. Організація ігрової та спортивної анімації

Гра як складне соціокультурне явище. Мотивація гри. Позитивний вплив гри на людину.

Форми ігрової діяльності в туристичній анімації: спортивні, ділові ігри, рухливі, настільні, інтелектуальні, азартні, рольові ігри. Ігри за принципом віку учасників: дитячі, юнацькі, молодіжні, для осіб середнього віку, для осіб третього віку, універсальні. Сімейні ігри. Ігри за кількістю учасників: масові, групові, індивідуальні, парні, командні ігри. Конкурсні, рольові, активізуючі ігри.

Ігрова програма. Критерії оцінки якісного складу ігрової аудиторії. Оцінка ігрового майданчику ігрової анімації. Особливості підготовки аудиторії до участі в ігровій анімації. Врахування кліматичних умов, пори року при складанні ігрових анімаційних програм.

Методика проведення рухливих ігор: рухливі ігри на спортивних майданчиках, рухливі ігри в басейні. Аеробіка: оздоровча, спортивна аеробіка. Побудова програм рухливих ігор.

Тема 4. Музична та танцювальна анімація

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
-------------------------	---	--

Поняття та особливості емоційного впливу музики. Аудиторія музичних анімаційних заходів. Диференційований підхід при розробці музичних анімаційних програм.

Історія зародження музичної анімації. Форми музичної анімації: концерт, музичний фестиваль, музичні конкурси, караоке, салонні музичні заходи.

Класифікація музичних фестивалів: за віковим цензом, за жанром музики, за рівнем професійності виконавців. Різновиди музичних конкурсів: професійні, аматорські, музично-ігрові конкурси. Особливості розробки музичних анімаційних програм в різних закладах розміщення туристів.

Етапи становлення танцювальної культури. Форми сучасної танцювальної анімації: бал, танці під живу музику, дискотека. Особливості бальної культури. Танці під живу музику як найбільш розповсюджена форма дозвілля туристів. Особливості анімаційної дискотеки.

Оцінка матеріально-технічної бази танцювальних заходів. Акустична характеристика танцювального майданчика. Різновиди акустики: жорстка, м'яка, оптимальна. Врахування гучності при складанні танцювальних програм.

Тема 5. Екскурсія: сутність та класифікація

Основні показники екскурсії: відповідно до Ліцензійних умов, Закону «Про туризм».

Ознаки екскурсії, їх характеристика: активність, логічна послідовність, випереджувальна роль показу.

Екскурсійний процес, його складові. Завдання екскурсійного процесу. Вимоги до екскурсії. Мета, завдання та форми проведення екскурсії.

Функції екскурсії: інформація, культурний відпочинок, розширення кругозору, формування інтересів. Екскурсія як форма туристської послуги.

Екскурсійний метод. Вимоги екскурсійного методу. Екскурсійний аналіз. Групи екскурсійного аналізу. Види аналізу.

Показ, розповідь, рух – основні елементи екскурсії.

Тематика екскурсій. Вимоги до тематики.

Сучасна класифікація екскурсій. Класифікація екскурсій залежно від змісту, тематики, складу учасників, місця проведення, способу пересування, форми проведення, тривалості.

Тема 6. Методика підготовки екскурсії

Організація та зміст процесу розробки нової екскурсії. Творча група, її склад. Колективний характер роботи. Розподіл і виконання обов'язків членів групи. Термін підготовки екскурсії.

Основні етапи підготовки екскурсії: визначення цілі, вибір теми, підбір та вивчення літературних джерел; робота зі змістом екскурсії; знайомство з експозиціями і фондами музеїв; підбір та вивчення екскурсійних об'єктів;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
-------------------------	---	--

складання та інспектування маршрутів; підготовка контрольного тексту екскурсії; мова екскурсовода; комплектування «портфеля екскурсовода»; вибір методичних засобів; складання методичних розробок; висновки методиста про текст і методичну розробку; прийом екскурсії; затвердження екскурсії. Порядок складання технологічної карти екскурсії. Індивідуальний текст екскурсії, його особливості. Структура тексту.

Тема 7. Методика та техніка проведення екскурсії

Призначення методики проведення екскурсії. Загальна й часткова методика. Характеристика методичних способів: асоціації щодо порядку часу, асоціації щодо єдності місця, словесні методи (усна розповідь, бесіда, пояснення, переказ змісту, цитування тощо). Наочні методи: демонстрація в природі та в зображенні, спостереження, тощо.

Практичні методи: огляд об'єкта, спостереження згідно із завданням екскурсовода.

Метод вправ: вироблення навичок та умінь екскурсантів.

Вимоги екскурсійної методики: методичні способи показу, розповіді, рух в екскурсії, використання «портфеля екскурсовода», техніка проведення екскурсії та контакт екскурсовода з групою.

Особливі методичні прийоми.

Прийоми демонстрації наочних матеріалів.

Техніка проведення екскурсії. Вимоги до техніки проведення екскурсії.

Тема 8. Професійна майстерність екскурсовода

Поняття «професійна майстерність екскурсовода». Складові «професійної майстерності екскурсовода». Вимоги до екскурсовода. Особистість екскурсовода. Права та обов'язки, навички та уміння екскурсовода, їх формування.

Шляхи підвищення професійної майстерності екскурсовода. Культура та техніка мови екскурсовода, їх складові. Невербальні засоби мовлення.

Психологічні завдання екскурсовода: формування та підтримка інтересу до екскурсії, організація уваги на екскурсії.

Диференційований підхід до екскурсійного обслуговування.

4. Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Кр	Змістовні модулі	Кількість годин
----	------------------	-----------------

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10-05.01/242.00.1/Б/ОК26-2023
-------------------------	---	------------------------------------

едитні модулі		Всього	Лекції	Практичні	Самостійна робота
1	2	3	4	5	6
№ 1	Модуль 1. Основи туризмознавства				
	Тема 1. Функції туризму, умови та фактори його розвитку	11	4	4	3
	Тема 2. Організація ринку туристичних послуг	11	4	4	3
	Тема 3. Класифікації в туризмі	11	4	4	3
	Тема 4. Міжнародні, регіональні та національні показники розвитку сфери туризму	11	4	4	3
	Тема 5. Історичні передумови виникнення та розвитку туристичної системи світу і України	12	4	5	3
	Тема 6. Світова туристична політика та роль Світової організації туризму в її формуванні	12	4	5	3
	Тема 7. Державне регулювання туристською діяльністю в Україні	11	3	5	3
	Тема 8. Стандартизація, сертифікація в туризмі	11	3	5	3
	<i>Разом модуль 1</i>		90	30	36
№ 2	Модуль 2. Організація туристичних подорожей				
	Тема 1. Умови створення та функціонування туристичного підприємства	8	2	2	4
	Тема 2. Реєстрація фізичної особи-підприємця (турагентства)	8	2	2	4
	Тема 3. Реєстрація юридичної особи (туроператора/турагентства)	8	2	2	4
	Тема 4. Обґрунтування організаційної структури управління туристського підприємства	8	2	2	4
	Тема 5. Вимоги до офісу й персоналу туристського підприємства	8	2	2	4
	Тема 6. Сутність та класифікація турів	8	2	2	4
	Тема 7. Методика розробки туру	8	2	2	4
	Тема 8. Організаційно-технічні заходи із забезпечення туру	8	2	2	4
	Тема 9. Види та порядок розробки договорів у туризмі	8	2	2	4
	Тема 10. Розрахунок вартості туру	8	2	2	4
	Тема 11. Схеми доставки турпродукту до споживача	8	2	2	4
	Тема 12. Організація транспортного обслуговування туристів	8	2	2	4
	Тема 13. Туристичні формальності	6	1	1	4
	Тема 14. Страхування у туризмі	6	1	1	4
	Тема 15. Претензійна робота в туризмі	6	1	1	4
	Тема 16. Безпека туристичних подорожей	6	1	1	4
<i>Разом модуль 2</i>		120	28	28	64
№ 3	Модуль 3. Організація анімаційної діяльності та екскурсійних послуг				
	Тема 1. Основи організації анімаційних послуг	11	3	4	4

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
-------------------------	---	--

Кр ед ит ні мо ду лі	Змістовні модулі	Кількість годин			
		Вс ьог о	Лекц ії	Пр акт ич ні	Са мо сті йна роб ота
	Тема 2. Організація анімаційних послуг в готелях і туристичних комплексах	11	3	4	4
	Тема 3. Організація ігрової та спортивної анімації	11	3	4	4
	Тема 4. Музична та танцювальна анімація	10	2	4	4
	Тема 5. Екскурсія: сутність та класифікація	12	3	4	5
	Тема 6. Методика підготовки екскурсії	12	3	4	5
	Тема 7. Методика та техніка проведення екскурсії	12	3	4	5
	Тема 8. Професійна майстерність екскурсовода	11	2	4	5
	<i>Разом модуль 3</i>	90	22	32	36
	РАЗОМ	300	80	96	124

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
-------------------------	---	--

5. Теми практичних занять

№	Назва теми	Кількість годин
Модуль 1. Основи туризмознавства		
1.	Функції туризму, умови та фактори його розвитку	4
2.	Організація ринку туристичних послуг	4
3.	Класифікації в туризмі	4
4.	Міжнародні, регіональні та національні показники розвитку сфери туризму	4
5.	Історичні передумови виникнення та розвитку туристичної системи світу і України	5
6.	Світова туристична політика та роль Світової організації туризму в її формуванні	5
7.	Державне регулювання туристською діяльністю в Україні	5
8.	Стандартизація, сертифікація в туризмі	5
9.	Всього за модуль 1	36
Модуль 2. Організація туристичних подорожей		
10.	Умови створення та функціонування туристичного підприємства	2
11.	Реєстрація фізичної особи-підприємця (турагентства)	2
12.	Реєстрація юридичної особи (туроператора/турагентства)	2
13.	Обґрунтування організаційної структури управління туристського підприємства	2
14.	Вимоги до офісу й персоналу туристського підприємства	2
15.	Сутність та класифікація турів	2
16.	Методика розробки туру (вибір маршруту, ієрархізація пунктів маршруту, розробка схеми маршруту, оптимізація маршруту)	2
17.	Організаційно-технічні заходи із забезпечення туру	2
18.	Види та порядок розробки договорів у туризмі	2
19.	Розрахунок вартості туру	2
20.	Схеми доставки турпродукту до споживача	2
21.	Організація транспортного обслуговування туристів	2
22.	Туристичні формальності	1
23.	Страхування у туризмі	1
24.	Претензійна робота в туризмі	1
25.	Безпека туристичних подорожей	1
26.	Всього за модуль 2	28
Модуль 3. Організація анімаційної діяльності та екскурсійних послуг		
27.	Основи організації анімаційних послуг	4
28.	Організація анімаційних послуг в готелях і туристичних комплексах	4
29.	Організація ігрової та спортивної анімації	4
30.	Музична та танцювальна анімація	4
31.	Екскурсія: сутність та класифікація	4
32.	Методика підготовки екскурсії	4
33.	Методика та техніка проведення екскурсії	4
34.	Професійна майстерність екскурсовода	4
35.	Всього за модуль 3	32

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
РАЗОМ		96

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
-------------------------	---	--

6. Завдання для самостійної роботи

В рамках вивчення тем: 6. Світова туристична політика та роль Світової організації туризму (UN Tourism) у її формуванні та 7. Державне регулювання туристичної діяльності студенти виконують розрахунково-графічну роботи (РГР).

Тема розрахунково-графічної роботи (самостійної роботи) «Міжнародна і національна нормативно-правова база туристської діяльності. Міжнародні туристські організації»

Мета роботи: ознайомлення з основами туристської нормативно-правової бази UNWTO і України і вивчення ролі міжнародних організацій в організації туризму.

Метод дослідження: порівняльний аналіз.

1. Вимоги до оформлення розрахунково-графічної роботи

Рекомендований обсяг роботи становить не менше 15 друкованих сторінок формату А4.

Текст РГР розміщується на аркуші з дотриманням таких розмірів полів:

- з лівого боку – 25 мм;
- з правого боку – 15 мм;
- зверху – 20 мм;
- знизу – 20 мм.

Текст розташовується через 1,5 міжрядковий інтервал. Комп'ютерний набір – 14-й кегль, шрифт – Times New Roman. Абзацний відступ повинен бути однаковим протягом усього тексту роботи і дорівнювати 10 мм.

Структурні елементи «ЗМІСТ», «ВСТУП», «РОЗДІЛ», «ВИСНОВКИ», «СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ», «ДОДАТКИ» друкують великими літерами симетрично до тексту без крапки в кінці, не підкреслюючи.

Розділи і підрозділи повинні мати заголовки. Заголовки розділів і підрозділів починаються з абзацного відступу і друкуються маленькими літерами, крім першої великої, не підкреслюючи, без крапки в кінці. Відстань між заголовком і подальшим чи попереднім текстом має бути два рядка.

Всі сторінки роботи повинні мати порядкову нумерацію в межах всієї роботи і позначаються арабськими цифрами без крапки в кінці. Номери сторінок (починаючої з другої) ставлять у правому верхньому кутку арабськими цифрами. Не допускається заключати номери сторінок в лапки та інші знаки.

Ілюстрації (креслення, рисунки, графіки, схеми, діаграми) слід розміщувати в роботі безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці. На всі ілюстрації мають бути посилання в роботі. Ілюстрації треба нумерувати в межах розділу – номер складається з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, відокремлених крапкою. Наприклад, Рис. 2.3 Аналіз динаміки туристичних потоків України – третій

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
-------------------------	---	--

рисунок другого розділу.

Цифровий матеріал, як правило, оформлюють у вигляді таблиць. На всі таблиці повинні бути посилання в тексті роботи. Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над нею і друкують симетрично тексту. Назву не підкреслюють. По центру розміщують напис Таблиця із зазначенням її номера, який складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка: наприклад, Таблиця 1.2 Сегментація туристичного ринку Європи – друга таблиця першого розділу. У разі перенесення таблиці на іншу сторінку над подальшими частинами пишеться, наприклад, «Продовження табл. 1.2» у правому куті.

Робота за бажанням студента може бути доповнена вирізками із журналів, газет, фотографіями, рисунками. Текст роботи треба скріпляти, або прошити.

1. Вимоги до змісту розрахунково-графічної роботи

Студент вивчає 5 нормативно – правових документів, що регулюють туристську діяльність на міжнародному рівні. Чотири документи є обов’язковими для вивчення усіма студентами групи. До них відносять:

1. Закон України «Про туризм» (з урахуванням всіх змін);
2. Манільська декларація зі світового туризму. Прийнята Всесвітньою конференцією з туризму. Маніла (Філіпіни), 27.09- 10.10.1980 р.;
3. Гаагська декларація з туризму. Прийнята Міжпарламентською конференцією з туризму. Гаага (Нідерланди), 10-14.04.1989 р.;
4. Глобальний кодекс етики туризму. Прийнятий XIII сесією Генеральної асамблеї ВТО. Сантьяго (Чілі), 01.10.1999 р.

Вибір п’ятого документу здійснюється відповідно до отриманого варіанту.

Крім того, студенту необхідно зробити порівняльний аналіз визначення одного з термінів або понять у документах, які опрацьовуються у роботі. Термін або поняття обирають також відповідно до отриманого варіанту. Документ і термін або поняття обирають за допомогою даних наведених у табл. 1, табл. 2.

У роботі необхідно також навести стислу характеристику двох з міжнародних організацій (табл. 3), відповідно до варіанту завдання.

Робота повинна містити вступ, сім розділів, висновок, список літератури. У вступі необхідно розкрити сутність міжнародного і національного регулювання туристською діяльністю, вказати роль міжнародних організацій і значення інструментів, що використовують у міжнародній діяльності стосовно туризму.

Перші п’ять розділів роботи повинні бути призначені розгляду змісту документів. У кожному з цих розділів необхідно вказати історичну довідку про виникнення і прийняття документу, навести стислу характеристику основних положень кожного документу.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
-------------------------	---	--

У шостому розділі необхідно виконати порівняльний аналіз визначень обраного терміну або поняття, вказати спільні й відмінні ознаки цих визначень у документах, що розглядають у роботі.

В останньому сьомому розділі роботи наводять характеристику однієї обраної організації, яка працює в сфері регулювання туристської діяльності. У цьому розділі необхідно вказати передумови і дату створення організації, з яких структурних елементів складається організація, як здійснюється керування організацією, які основні завдання вирішує організація.

У закінченні роботи необхідно зробити висновки про дієвість міжнародного і національного регулювання туризму і вказати основні результати, одержані при виконанні роботи.

Таблиця 1

Варіанти документів

№ п/п	Назва документа
1	Документ "Розвиток туризму". Прийнятий конференцією ООН з міжнародного туризму і подорожей. Рим (Італія), 21.08 - 5.09.1963 р.
2	Документ Акапулько. Прийнятий Всесвітньою нарадою з туризму. Акапулько (Мексика), 21 -27.08.1982 р.
3	Хартія туризму і Кодекс туриста. Схвалені резолюцією VI сесії Генеральної асамблеї ВТО. Софія (Болгарія), 22.09.1985 р.
4	Балійська декларація з туризму. Прийнята на II міжнародному форумі. о. Балі (Індонезія), 24 - 27.08.1996 р.
5	Монреальська декларація «До гуманного і соціального бачення туризму». Прийнята Генеральною асамблеєю Міжнародного бюро соціального туризму. Монреаль (Канада), 12.09.96 р.
6	Декларація Мале по стійкому розвитку туризму. Прийнята на Азіатсько-тихоокеанській конференції міністрів з туризму і навколишнього середовища. Мале (Мальдіви), 16.02.1997 р.
7	Манільська декларація з соціального впливу туризму. Прийнята на Всесвітній нараді керівників сфери туризму. Маніла (Філіппіни), 22.05.1997 р.
8	Хивінська декларація «Туризм і збереження культурної спадщини». Прийнята ВТО / ЮНЕСКО. Хива (Узбекистан), 21.04.1999 р.
9	Осацька декларація тисячоліття. Схвалена Конференцією лідерів туризму тисячоліття. Осака (Японія), 01.10.2001 р.
10	Сеульська декларація «Світ і туризм». Прийнята XIV Генеральною асамблеєю ВТО. Сеул (Корея), 27.08.2001 р.

Таблиця 2

Варіанти термінів

№ п/п	Термін
1	Туризм
2	Турист
3	Туристська послуга
4	Туристський продукт
5	Туристські ресурси
6	Пріоритетні види і форми туризму

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
-------------------------	---	--

7	Державне регулювання в області туризму
8	Безпека в області туризму
9	Права й обов'язки туриста
10	Права й обов'язки працівників і підприємців туристської індустрії

Таблиця 3

Перелік міжнародних і регіональних організацій

№ п/п	Назва організації
1	Всесвітня федерація асоціацій туристських агентств (FUAAV)
2	Всесвітня асоціація туристських агентств (BATA)
3	Всесвітня Рада з подорожей і туризму (WTTC)
4	Міжнародна асоціація світового туризму (MT)
5	Міжнародний туристський альянс (AIT)
6	Всесвітня асоціація з питань дозвілля і відпочинку
7	Міжнародна асоціація повітряного транспорту (IATA)
8	Міжнародна організація цивільної авіації (ICAO)
9	Міжнародна готельна і ресторанна асоціація (IH&RA)
10	Європейська комісія з туризму
11	Європейська туристська група
12	Асоціація з розвитку і координації європейських туристських обмінів
13	Європейська мережа подорожей (ETN)
14	Асоціація британських туристських агентств (ABTA)
15	Скандинавський туристський союз
16	Туристська асоціація країн Азії і Тихого океану (PATA)
17	Туристська асоціація країн Східної Азії
18	Федерація туристських асоціацій країн – членів АСЕАН
19	Асоціація туристської індустрії Америки (TIAA)
20	Американське товариство туристських агентств (ASTA)
21	Конфедерація туристських організацій Латинської Америки (COTAL)
22	Карибська туристська організація (КТО)
23	Арабський туристський союз (UAT)
24	Арабська федерація асоціацій туристських агентств
25	Пан африканська туристська організація
26	Африканська асоціація подорожей (ATA)
27	Асоціація європейських авіакомпаній
28	Асоціація арабських авіакомпаній
29	Міжнародне бюро соціального туризму (BITS)
30	Міжнародна асоціація ділового туризму (IBTA)
31	Міжнародна асоціація з конгресів і з'їздів (ICCA)
32	Міжнародне бюро з молодіжного туризму і обмінів
33	Міжнародна конфедерація зі студентського туризму
34	Міжнародна асоціація з соціального туризму і відпочинку
35	Латиноамериканська федерація соціального туризму
36	Асоціація спеціалістів з організації корпоративних поїздок
37	Міжнародна федерація журналістів і письменників з питань туризму (FIJET)
38	Всесвітня асоціація з професійної освіти в туризмі
39	Міжнародна асоціація гідів із супроводу

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
-------------------------	---	--

40	Міжнародна асоціація наукових експертів з туризму (АІЕСТ)
----	---

Номер варіанту студент отримує у лектора і у вказаний термін здає відповідно оформлену роботу на перевірку з метою подальшого захисту (презентації).

7. Індивідуальне завдання

Тема: Деталізація та просування автобусних турів.

Розрахунково-графічна робота (РГР) проводиться одночасно з вивченням наступних тем практичних занять:

- 16. Методика розробки туру;
- 17. Організаційно-технічні заходи із забезпечення туру;
- 19. Розрахунок вартості туру;
- 21. Організація транспортного обслуговування туристів;
- 22. Туристичні формальності.

РГР передбачає: систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань із дисципліни та застосування їх при вирішенні конкретних ситуацій; розвиток навичок самостійної роботи з літературними джерелами та збором інформації за окремим видом комерційного екскурсійно-пізнавального туристського маршруту.

Студент виконує РГР індивідуально за варіантами. Варіант роботи обирається студентом відповідно номера в списку журналу групи. Розподіл варіантів та завдань наведений у табл. 4.

Рекомендований обсяг роботи становить не менше 25 друкованих сторінок формату А4.

Текст РГР розміщується на аркуші з дотриманням таких розмірів полів:

- з лівого боку – 25 мм;
- з правого боку – 15 мм;
- зверху – 20 мм;
- знизу – 20 мм.

Текст розташовується через 1,5 міжрядковий інтервал. Комп'ютерний набір – 14-й кегль, шрифт – Times New Roman. Абзацний відступ повинен бути однаковим протягом усього тексту роботи і дорівнювати 10 мм.

Розділи і підрозділи повинні мати заголовки. Всі сторінки роботи повинні мати порядкову нумерацію в межах всієї роботи і позначаються арабськими цифрами без крапки в кінці. Номери сторінок (починаючи з другої) ставлять у правому верхньому кутку арабськими цифрами. Не допускається заключати номери сторінок в лапки та інші знаки.

Рекомендований зміст:

ВСТУП

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
-------------------------	---	--

1. Характеристика маршруту. Загальна інформація про країни, по яких проходить маршрут
2. Транспортне забезпечення маршруту
3. Організація розміщення туристів
4. Екскурсійне обслуговування. Перелік основних екскурсій, їх опис. Перелік додаткових екскурсій, їх опис і вартість. Перелік вхідних квитків, їх вартість
6. Визначення цільової аудиторії туристів
7. Митно-візові формальності
8. Практичні рекомендації туристам

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ДОДАТКИ: картографічний матеріал

Таблиця 4

Розподіл варіантів та завдань

№ варіанту	Місткість автобусу, місць	Туристський центр (для характеристики системи міського транспорту)	Митні та візові формальності
1	35	Краків	Польща
2	40	Мюнхен	Угорщина
3	45	Нюрнберг	Чехія
4	50	Цюріх	Швейцарія
5	40	Прага	Чехія
6	45	Флоренція	Чехія
7	50	Відень	Угорщина
8	35	Зальцбург	Німеччина
9	45	Дрезден	Нідерланди
10	50	Дубровник	Угорщина
11	35	Вроцлав	Данія
12	40	Париж	Чехія
13	40	Верона	Італія
14	45	Берн	Чехія
15	50	Берлін	Велика Британія
16	35	Страсбург	Франція
17	35	Париж	Франція
18	40	Мілан	Швейцарія
19	45	Відень	Австрія

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
-------------------------	---	--

20	50	Брюссель	Бельгія
21	45	Спліт	Угорщина
22	50	Верона	Австрія
23	35	Рим	Чехія
24	45	Мюнхен	Німеччина
25	50	Лондон	Велика Британія
26	45	Прага	Чехія
27	35	Рим	Італія
28	40	Будапешт	Угорщина
29	45	Копенгаген	Данія
30	50	Осло	Норвегія

8. Методи контролю

При вивченні дисципліни використовують наступні методи:

- а) які забезпечують опанування навчального предмета (слухання лекцій);
- б) які стимулюють та мотивують навчально-наукову діяльність (практичні заняття у формі навчальних дискусій, проблемних ситуацій, творчі завдання, пошук і дослідження, виконання індивідуального завдання, тощо);
- в) методи контролю і самоконтролю у навчальній діяльності (поточне опитування, написання модульних контрольних робіт, залік у формі тестових завдань, питання для самоконтролю, у т. ч. через комп'ютерні освітні системи).

Серед інтерактивних методів, форм і прийомів, що найчастіше використовуються в навчальній роботі, слід назвати такі: аудіовізуальний метод навчання; брейнстормінг («мозковий штурм»); публічний виступ; та ін.

9. Схема нарахування балів

Оцінка знань студентів базується на застосуванні диференційованого підходу до організації контролю якості знань студентів.

Система контролю знань студентів з курсу «Організація туризму» включає в себе поточний та підсумковий контроль (залік, екзамен). Поточний контроль та оцінювання знань студентів здійснюється за наступними напрямками:

- систематичність та активність роботи вивчення відповідного модулю дисципліни;
- якість виконання завдань для самостійного опрацювання;
- якість виконання індивідуальних завдань;
- тестування;
- якість виконання практичних завдань та вирішення задач;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
-------------------------	---	--

– якість виконання модульної контрольної роботи.

Кінцеве оцінювання знань студентів з дисципліни здійснюється за 100-бальною шкалою.

Оцінювання окремих напрямів поточного контролю знань та навичок студентів.

Систематичність та активність роботи вивчення відповідного модулю дисципліни оцінюється за 3-х бальною шкалою:

«3 б» – відмінно, «2» – добре, «1» – задовільно.

За активну участь студента в обговоренні теоретичних питань та виконання практичних завдань додається 3 бали. Об'єктом контролю є:

- ступінь засвоєння матеріалу нормативного рівня, визначений шляхом проведення усних опитувань за програмними питаннями дисципліни;
- активність, рівень знань, оригінальність та аргументованість висловлених поглядів;
- регулярність відвідування семінарських та практичних занять.

Накопичення рейтингових балів за освітню діяльність здобувачів вищої освіти за навчальну дисципліну проводиться в балах, які у підсумку переводяться у національну шкалу та шкалу ЄКТС.

Шкала оцінювання

За шкалою ЄКТС	За національною шкалою		За 100-бальною шкалою
	екзамен	залік	
A	Відмінно	Зараховано	90-100
B	Добре		82-89
C			74-81
D			64-73
E	Задовільно		60-63
FX	Незадовільно	Не зараховано	35-59
F			0-34

Об'єктом контролю є:

- характер результатів, отриманих в процесі виконання завдань для самостійного опрацювання (самостійне опрацювання тем в цілому чи окремих питань) і оприлюднених на семінарських заняттях;
- якість підготовки конспектів навчальних чи наукових текстів.

Основними формами здійснення контролю є:

- оцінювання рівня виконання письмових домашніх завдань для самостійного опрацювання матеріалу;
- оцінювання змісту, глибини, якості доповідей та повідомлень.

Якість виконання індивідуальних завдань оцінюється так само, як і якість виконання завдань для самостійного опрацювання

Тестування. Для оцінювання рівня відповідей на питання тестового завдання застосовуються наступні критерії:

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
-------------------------	---	--

- 3 бали: 91-100% усіх відповідей студента є правильними;
- 2 бали: 81-90% усіх відповідей студента є правильними;
- 1 бал: 71-80% усіх відповідей студента є правильними.

Якість виконання практичних завдань та вирішення задач здійснюється за 5-ти бальною шкалою.

Якість виконання модульної контрольної роботи. Модульна контрольна робота (по 5 балів кожна) складаються з основних термінів та теоретичного питання (оцінювання термінів і теоретичних питань здійснюється за 5-ти бальною шкалою відповідно до наведеної вище класифікації). Загальна підсумкова оцінка знань з дисципліни «Організація туризму» складається із суми балів за результатами поточного контролю знань.

10. Рекомендована література

Основна література

1. Кіптенко В. К. Менеджмент туризму [Текст] : підручник К. : Знання, 2010. – 502 с.
2. Любіцева О.О. Методика розробки турів: навчальний посібник. К.: Альтерпрес, 2003. 104 с.
- 3 Організація туризму : підручник / І. М. Писаревський, С. О. Погасій, М. М. Покогодна та ін.; За ред. І. М. Писаревського. Х. : ХНАМГ, 2008. 541 с.
4. Школа І.М. Менеджмент туристичної індустрії [Текст] / За ред. проф. І.М. Школи Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2003. 662 с.
5. Гуменюк М.С. Критерії і показники оцінки ефективності діяльності підприємств ресторанного господарства *Науковий вісник ЧТЕІ КНТЕУ*. Чернівці АНТ Лтд, 2004. Вип. IV. с. 339-355.
6. Дорогунцова С. І. Управління сучасним готельним комплексом [навчальний посібник] К.: Ліра-К, 2005. 520 с.
7. Земляков І. С. Основи маркетингу : [навчальний посібник] К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 352 с.
8. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. [Текст] Чернівці: Зелена Буковина, 2003.312с.
9. Кудлай В. Г. Оцінка ефективності управління маркетингом на підприємстві *Економіка, фінанси, право*. 2006. № 12. С. 12-17.
10. Кудлай В. Г. Теоретичні аспекти управління маркетингом підприємства *Економіка. Фінанси. Право*. 2007. № 2. С. 19-28.

Допоміжна література

1. Господарський кодекс України, прийнятий 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-19.10- 05.01/242.00.1/Б/ОК26- 2023
-------------------------	---	--

2. Про захист прав споживачів: Закон України URL: www.rada.gov.ua
3. Агафонова Л. Г. Туризм, готельний та ресторанный бізнес: ціноутворення, конкуренція, державне регулювання. [Текст] К.: Знання України, 2002.
4. Азарян О. М. Ринок туристичних послуг : моніторинг і розвиток комплексу маркетингу : [монографія / МОН України. ДонДУЕТ] Донецьк : Вид-во ДонМУ, 2002. 243 с.
5. Антонюк А. А. Оцінювання ефективності маркетингової діяльності на підприємстві *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2008. № 3. С. 5-9.
6. Балабанова Л. В. Маркетинг : [підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп.] К. : Знання Прес, 2004. 645 с.
7. Бабарицька В. Менеджмент туризму. [Текст] К.: “Альтерпрес”, 2004.
8. Белявцев М. І. Маркетинг : [навчальний посібник] К. : Центр навчальної літератури, 2005. 328 с.
9. Близнюк С. В. Маркетинг в Україні : проблеми становлення та розвитку К. : ІВЦ „Видавництво „Політехніка”, 2003. 384 с.
10. Гаркавенко С. С. Маркетинг: [підручник] К. : Лібра, 2004. 712 с.

Інформаційні ресурси

1. Департамент туризму та курортів Міністерства економічного розвитку і торгівлі України URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/MoreDetails?lang=uk-UA&id=2c48859c-3471-4508-8d0d-60df67c47e84&title=ProUpravlinniaTurizmuTaKurortiv>
2. Офіційний сайт Державного комітету статистики України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
3. Офіційний сайт Світової організації туризму URL: <http://www2.unwto.org/>.